

ТРИЗНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENT
UKRAINIENNE

Число 25, рік видання II.

4 квітня 1926 р.

Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 4 квітня 1926 року.

На сторінках нашого журналу кілька разів піднімалася вже справа про координацію діяльності українських емігрантських об'єднань. Порушучучи цю тему, редакція виходила, як із загальної оцінки того становища, в якому опинилася на міжнародньому ґрунті наша національна справа, так і з розуміння невідкладності певних завдань практичного характеру, що торкаються безпосередньо інтересів української еміграції. Іміркування, зв'язані з першою із згаданих справ, і практичні потреби, дотичні інтересів нашого перебування на чужині, вимагають координованості зусиль всього нашого еміграційного громадянства і утворення спеціального громадського органу, покликаного для переведення цієї координованості.

Не можна сказати, щоб великої ваги за порушеною справою не розуміли з одного боку керуючі органи локальних емігрантських об'єднань, а з другого — і широкі круги нашого громадянства, представлені цими органами. Навпаки: перші й другі відчують потребу такого об'єднання, розуміють позитивні користі його і готові приступити до переведення в життя загальмованої справи. Але... як часто буває в нашій громадській практиці, на перешкоді стоять де-які «моменти». Про ці «моменти» всі знають, але не люблять голосно говорити, тим паче в друку — до ширшого відома нашого розкиданого по всій Європі тай по за межами її громадянства, — писати. Ми не поділяємо такої «високої політики», бо гадаємо, що вона тут не до речі і більше заважає справі об'єднання, ніж допомагає їй.

Конкретно кажучи, справа об'єднання нашої еміграції на чужині розбивалася досі об поставу до даної справи тої частини української еміграції, яка перебуває в Чехословаччині. Як це не дивно, але громадяне наші в цій країні, створивши цілу низку національно-культурних і національно-корисних установ (вищі школи, видавництва, наукові товариства і професійні об'єднання), не знайшли в собі сили утворити об'єднання тутешньої еміграції на громадському ґрунті на зразок інших об'єднань, що з більшим чи меншим успіхом функціонують, напр., в Польщі, Румунії і Франції. Громадський Комітет, що існував тут, показав себе мало авторитетним в очах ширших кругів місцевої еміграції, почасти через персональний склад своєї ексекютиви, почасти через антигромадські методи в діяльності останньої. Ці риси діяльності бувшого Громадського Комітету, як відомо, допростили врешті до утворення нездорової атмосфери в самому Комітеті, наслідком чого сталася ізоляція його від ширших кругів місцевого громадянства, а далі й припинення діяльності його. Факт припинення цієї діяльності чеським урядом лише ствердив *post factum* непридатність як людей, що стояли на чолі Комітету, так і невідповідність тих методів, що ними ці люди користувалися в своїй ніби громадській діяльності.

Дивним здається, після такого сумного досвіду, змагання керівників зачиненого Комітету знову повернутись до керуючої ролі в місцевому громадському житті. Зміна ролей серед цих персонажів ледве чи може щось додати до збільшення морального авторитету їх і воно в стані викликати тільки згадку про невдалі спроби музиків з відомої байки Крилова. До керівництва громадськими справами в Чехословаччині, де зібралась мовляв би еліта нашого еміграційного громадянства, потрібні інші постаті, приємлімі своїми громадськими чеснотами та якостями для всієї чи переважаючої більшості тутешньої еміграції, а не тільки для поодиноких, численно незначних, гуртків її, по тим чи іншим причинам заінтересованих в підтриманню мало авторитетних осіб з колишньої Управи колишнього Громадського Комітету. Властиво кажучи, елементарне почуття громадськості і інтересів національної справи мусіло б наказати цим особам самим відмовитися від керуючої ролі і не виявляти настирливості там, де вона може зашкодити справі об'єднання ширших кругів громадянства. Але ми мало віримо в те, щоб почуття міри і належної самооцінки було властивим цим особам.

При таких умовах потрібний коректив повинно зробити саме громадянство.

Чи в стані воно буде доконати цього і збудитись від оспалості, покаже ближче майбутнє.

В кожному разі, це громадянство повинно не забувати, що справа об'єднання усієї нашої еміграції розбивається о неполадженість громадського об'єднання в такому численному і важливому з де-яких поглядів еміграційному осередкові, як Чехословаччина. Не повинно забувати, що цього об'єднання, справді громадського та переслідуючого широкі національні завдання і задовольняючого справжні практичні потреби усієї нашої еміграції, не буде доти, доки на чолі наших громадських органів в цій країні не стоятимуть діячі випробованої громадської етики і високого національного обов'язку.

Еміграційним нашим осередкам інших країн багато залежить на тому, щоб громадяне наші у Чехословаччині не стояли своєю неорганізованістю на перешкоді загальному об'єднанню цілої еміграції.

Шматок хліба для прожитку достається в інших осередках роставування нашої еміграції куди тяжче, як в Чехословаччині. Його можна добути легше при умові об'єднання діяльності всіх еміграційних осередків і утворення громадського органу, координуючого місцеві зусилля. Становище наших братів в де-яких осередках з кожним днем стає важчим, а допомога їм, напр., в підшуканні праці та переїзді в інші місця набуває невідкладної ваги. Так само актуальною стає справа підшукування праці для абсолювентів вищих шкіл. Все це можна скоріше і легше поладити органі, утвореному за спільною згодою місцевих наших центрів та уповноваженому представляти на зовні інтереси останніх перед такими установами, як напр., Ліга Націй то-що.

Але першим кроком в цьому напрямку буде утворення авторитетного організаційного об'єднання в Чехословаччині.

УКРАЇНСЬКИЙ МОНАРХІЗМ.

II. Про державу. *)

II.

Але повернуся до суті питання про роль інтелігенції в державі. Звідки В. Липинський міг взяти думку, що роль інтелігенції — бути купленою чи найманою, сидіти в сінях у войовника-продуцента та бути грамофоном його думок? Політичні науки, мабуть, уже не менше як сто літ, і то на цілому світі, переходять до порядку денного над такими твердженнями, зазначаючи їх, хіба що як курйоз. З державних

---

*) Див. «Тризуб», ч. 12, 13 і 24.

організацій знала таку практику царська Росія, — але що з того вийшло? Сьогодні такої думки тримаються тільки большевики, та й ті, як здається, прийшли вже до переконання, що не тільки грішми, прожитком, а навіть лютим терором не задушити інтелігенцію, бо людська думка сильніша за гроші, за муки, за все на світі.

Явна річ, що годі шукати об'єктивних джерел такого твердження, що й тут доводиться звернутись до емоційного «ключа», аби пояснити цей дивовижний факт у людини, що сама, будь що будь, належить до інтелігенції.

Говорючи про інтелігенцію, В. Липинський в одному місці вживає такого виразу: «ми, зненавиджені нею, бувші поміщики». Ніде більше він себе так не зве, але цей одинокий гіркий вираз видає ту емоцію, що стала підкладом для його присуду над інтелігенцією. Це правда, що українська інтелігенція не мала ніколи великої пошани до «панів», що сиділи на українській землі. Не було за що їх шанувати навіть з чисто національного боку. Всі вони, за одинокими винятками, дезертували од рідного народу, збільшивши свєю соціальною силск могутність його ворогів.*) З народом зосталась сама дрібна шляхта, що й поклала початок українського літературного і по часті політичного відродження. Уже ці початки мали демократичний аспект. Але справжню силу й барву українському рухові надали не представники цієї, хоч і дрібної шляхти, а той, кого народ наш вислав з самого дна свого, з кріпацького стану. З Шевченком переломилася українська традиція, безповоротно ставши на бік народу і проти панів. Ті з панів, що вважали себе українцями, пристали на цю традицію, бо українці — «демократичні од природи», як справедливо зауважує В. Липинський. Революція з корінням вирвала, мабуть, всяку можливість у майбутньому тої чи іншої панської традиції, одібравши у шляхти землю і тим позбавивши їх всякої соціальної сили.

Час шляхти минув на Україні, як минув і минає він скрізь у Європі. Місце шляхти заступає селянин; досить згадати для того хоч би й те, що в 23-х європейських державах за останні роки переведено більше — менше радикальні аграрні реформи на користь селянства. Коли б цей процес пройшов у нас шляхом еволюції, його б помітив тільки історик, і шляхта, сама того не зауваживши, стала б у ряди звичайних громадян. Але революція зробила це раптом, несподівано, з властивими їй тяжкими ексцесами і непотрібними жертвами. Для більшости шляхти, поминаючи фізичні втрати, бо їх зазнали всі верстви населення, це було тільки економічною катастрофою, для де-кого з них — ширим і тяжким трагізмом. Бо були серед цих панів і такі, що не дивилися на свою землю тільки, як на фабрику, що видає їм гроші, прожиток і соціальну силу. Були такі, що любили свою землю, як дитина любить матір, пестили її, од діда-прадіда працювали над нею; поважали і свою працю, і чужу, ставились добре до селян, і селяне поважали їх. Були такі і серед нашої шляхти, але більше їх було серед поляків, що аклі-

---

*) У 17-му ст. ці дезертири дали Польщі короля; в 19 ст. вони подарували Великої Росії геніяльного письменника. — М. С.т.

матизувалися на благодатному українському ґрунті. Це т. зв. українці польської культури, що їх перехід до українства заініційований був славнозвісним діячем нашим Володимиром Антоновичем шістьдесят літ тому назад.

Ці люде були в різкому конфлікті з своєю верствою, але революція поставила їх в ряд з цілою шляхтою. З дому їх вигнано, родинні гнізда спустошено, працю поколіннь у повітря з димом пущено. Сам я селянська дитина, і розумію, що таке батьківська стріха та родинне обійстя віковичне. Це не *chambre garnie*, чи наймане помешкання на час; це частина самої людини. І коли мені оповіли, що нашу хату большевики спалили, садок дідівський гарматами розбили, я відчув це, як кару Божу. А цю кару не всякий годен перетерпіти, не зламавшись. У «Хліборобській Україні» переказано про одну з таких трагедій у посмертній згадці про Адама Рокицького, дядька В. Липинського, великого господаря з Київщини: «скитаючись від села до села, переслідуваний большевицькими шпигами, цілих два роки кружляв цей більше ніж 70-літній старець біля руїн праці цілого свого життя, все маючи надію до неї повернути і відбудову рідних згарищ розпочати».*) Це образ В. Липинського, що «зв'язав свою особисту долю з Україною не тільки на часи щастя, але й на часи нещастя». Але він ще не старий, і дасть Бог, трагедію свою виживе. Сили в нього єсть: він вже й тепер розпочав працю на своїх політичних «згарищах», кличе до неї своїх товаришів «по мечу й плугу». Але душу в нього надломано зневір'ям, що до інших верств, особливо ж до інтелігенції...

Повернусь до решти державних тез у працях В. Липинського. На його думку «держави повстають з завойовання». Думка стара і дуже поширена. *Jean Bodin* («*De la république*») і Гумплович («*Rassenkampf*»), на дистанції 300 літ один од одного, обстоюють цю тезу. І, здається, мають рацію. Але коли це й так, коли держава, як інститут людського співжиття і повстала шляхом завойовання, то це не означає, що кожна держава саме так повстала, що так вставатимуть держави й далі. Багато сучасних європейських держав, повстало в инший спосіб. Щож до історії української держави, то вона також не виправдує цієї тези. Держава наших предків четвертого століття, — антів, — наочно встає в процесі боротьби з готською навалою. Од так званого завойовання варягів історична наука камінця не залишила і походить на те, що Київська держава повстала теж у процесі боротьби на цей раз з хозарами. Нарешті козацька держава повстала в умовинах одбою проти поляків, а УНР - - проти білих та червоних большевиків. Немає рації думати, що відновлення держави на Україні одбудеться по-за цими вказаними нам історією та сучасністю умовами. Явна річ, що нам знову доведеться не завойовувати, а одвойовувати Україну від окулантів її.

Хто відновить українську державу? В. Липинський відповідає: хліборобська верства. Свята правда, ця верства охоплює собою, мабуть, дев'яносто процентів населення, і крім неї нема кому цього великого

---

*) «Хліб. Україна» кн, 5, ст. 387.

ціла зробити. Хто з'організує цю верству? В. Липинський говорить: останки помосковленої та спольщеної шляхти. Це твердження випадає вже зовсім інше, ніж перше. По-перше, ці останки вже пробували взятись за цю справу, довели її до федерації, і були вигнані не чужими, а своїми.*) По-друге, коли б, наперекір здоровому розуму, це й сталося, то досить було б одного об'єктивно викладеного видання легітимної ідеології В. Липинського, щоб уся їхня праця завалилася од подиху народнього зневірря. Де вже цим останкам стати «державою», себ то «тими, що правлять», по термінології В. Липинського.

К л а с о к р а т і я? Філологічно це мусіло означати владу певної верстви, динамічно та конструктивно це буде — таке урядування державою і такий державний лад, що відповідали б інтересам тої чи іншої верстви, — класа. У В. Липинського так воно і єсть, бо він усе розглядає з погляду войовників-продуцентів. Але при тому він гадає, що класократичність це ознака, яка може бути прикладена тільки до держави, ним конструйованої, і тому зачисляє класократію до найкращих методів організації, бо цей метод спирається на співробітництво класів та на їх політичну рівноправність. Метод справді, мабуть, не поганий, бо через нього перейшли в історії всі європейські держави; досить згадати феодалізм, станові монархії та республіки середнівчя; навіть абсолютизм, що прийшов їм на зміну. А з часів так званої просвітньої монархії пробивається вже думка, що єсть і у В. Липинського, про співробітництво та політичну рівноправність класів, — навіть більше-менше з тим самим значінням, що у В. Липинського, цих слів, тоб то: співробітництво = послуху, а політична рівноправність = забезпеченню од фізичного знищення.

Після просвітньої монархії в Європі, з переборами, починається процес демократизації державного життя. Демократія — не «влада золота», як гадає В. Липинський, а влада народу, перенесення джерела влади і права з окремої особи чи окремої верстви на суспільну цілість — народ. Там, де цей процес переходить революційно, встановлюється республіка; де він іде еволюційним шляхом, часом зостається непорушеною зовнішня монархична форма, як то сталося, наприклад, в Англії, але при цьому королівський інститут переймає на себе весь зміст президентури, і король перестає правити, а тільки королює. Демократія — це зараз найбільше досягнення політичної теорії та практики на земній кулі. Динамічно — вона єсть змагання привести до повної державної гармонії інтереси всіх класів, верств (стани демократія виключає) і типів (крім злочинних) населення; статично-демократичний принцип дає державний лад, конструйований по лінії, рівнобійній для названих інтересів. Що демократизм не встановив царства Божого на землі, що в демократії можливі всякого роду зловживання, — все це безперечна правда. Але всі ті докори, що їх можна спрямувати на демократію, в неконечно більшій мірі можна кинути на адресу кожного іншого режиму, в тому числі й монархичного. З тою тільки одмі-

*) Між иншим. У кількох місцях В. Липинський говорить про те, що повстанцям проти гетьмана допомогли поляки та большевики. Звідки він міг дістати такі інформації? М. Сл.

ною, що демократія не надається для цілого ряду зловживань, звичайних для монархії то що (досить згадати російського Распутіна); а ті зловживання, які сьогодні ще можливі при демократичному режимі, непорівнянно легше відкриваються та анулюються, ніж під всяким іншим режимом. Воля друку та парламентаризм тому запорукою. Демократизм виявив себе творчим принципом, гнучким і еластичним політичним знаряддям, що надається до удосконалення та організаційних трансформацій, згідно часу, умовам та необхідності, і сучасна фаза його ще далека од моменту довершенности та виживання.

Демократія, республіка та парламентаризм для В. Липинського — це великі й малі «брехні», «анархо-хвороби», «шарлатанство». Він протиставляє їм свою «класократичну монархію». Він не перший і не єдиний з тих, що вовком дивляться на політичну демократію. Поруч з ним можна поставити англійський гільдізм, французький синдикалізм, італійський фашизм, польський монархізм, російський большевизм та євразизм і нарешті українське ліве с.-р.-ство. З усіма цими рухами легітимизм В. Липинського має багато спільного. Кістяк його класократичної держави нагадує просвітню монархію XVIII століття (до цього почасті належав і державний лад Гетьманщини за часів Розумовського). Його «найкращі» наближаються до фашистської системи надавання парламентських мандатів та до большевицького методу «смички» та «шефства»; «класові, професійні і сільські республіки» — подібні до гільдій, синдикатів, по часті до «советів», система представництва до станового парламенту програми польських сучасних монархістів; розподіл громадянства збивається на большевицький, а ще більше, *mutatis mutandis*; на «думки» Чингіс-хана, що захоплюють російських євразійців, а саме: 1) кочовники-скотоводи; їх ознака — шабля, честь і влада; 2) осіле населення з ознакою положливости та послуху, і 3) інтелігенція — спеці при войовниках. Нарешті, означення держави зближує ідеологію В. Липинського з ідеологією наших лівих с.-р-ів та російських большевиків. В. Липинський каже: «держава — це ті люде, які правлять»; наші с.-ри говорять: «держава єсть функцією партій», — а російські большевики практикують цю тезу в державному будуванні СССР.

Чи пасують означені ідеології до України? Дві з них тільки перейшли з ідеологічної площини до державного втілення: фашизм та большевизм. Що таке большевизм, — ми всі знаємо; знаємо також, що йому не судила доля перемоги не тільки над ідеологією демократизму, але й якою будь іншою. Що-ж до фашизму, то це своєрідна, цілком національна спроба відтворення старовинного цезаризму, спертого на авторитет традиційної демократичної монархії. Як виказує європейська політична практика, ця спроба ніде крім Італії повтореною бути не може. Але й в Італії процес цей не виявився ще з остаточною закінченністю. Тому про нього рано ще гадати так чи инакше. А до України він не пасує ні з якого боку: ми — не італійці ні в добрих наших якостях, ні в лихих.

Так само не пасує до України і класократична монархія В. Липинського. Що мали б ми робити з цією завмерлою просвітньою монархією,

розмальованою назверх невинуватими винаходами закуткової класової чи іншої думки? Наш народ — доброго європейського коріння, наше поле державне — запущене і многотрудне, — старовинним ралом його не переорати. Нам потрібне нове європейське знаряддя, що надається до нашого ґрунту. Це — демократія.

М. Славинський.

ЦЕСУС.

(Центральний Союз Українського Студентства).

I.

За три роки свого існування ЦЕСУС органічно зрісся з студентським життям і студентським рухом на еміграції. Більше: ЦЕСУС цей рух, навіть, подекуди і опанував. Не те, власне, маємо на увазі, що ЦЕСУС здужав ідеологічно опанувати студентський еміграційний рух, вирости в ідеологічного проводиря студентства, а те, що потрапив він піднести свій авторитет остільки, що у відповідних випадках його рішення і його становище були обов'язковими і міродайними для цілого студентства, ним у своїх межах об'єднанного.

Принявши на увагу психичну природу нашого емігранського студентства — лиху спадщину періоду громадської боротьби і отаманщини — треба оцінити це досягнення ЦЕСУС'а як максимально позитивний здобуток.

Витворити своїм поступованням, своєю діяльністю — такою утрудненою в умовах емігранських — певну свою позицію, щасливо вивязатися із складної, скомплікованої — не стільки поважними, скільки, так би мовити, характеристичними обставинами — ситуації, примусити емігранське студентство — з'анархізоване, морально підупале — до громадської дисципліни і авторитарної субординації — то є передусім та організаційна перемога, яка не далась ні одній ініціативі об'єднати українську еміграцію

***

ЦЕСУС повстав у наслідок зрозумілого, природнього потягу місцевих, периферичних студентських громад об'єднатись, контактено звязатись і через свій центральний орган на-зовні, репрезентативно, виступати цілокупно, солідарно, одним спільним фронтом, якого завжди нам так бракувало.

Але, власне, в звязку з тим, що до цього спільного фронту на той час зголосились всі, або майже всі, студентські організації на місцях — для Управи ЦЕСУС'а на самому-ж початку праці повсталася досить трудна задача — знайти загальну рівнодіючу лінію, як провідну, щоб нею примирити і погодити ті різнобарвні політично, партійні і апар-

тійні угруповання і елементи, із котрих складалось і складається українське емігранське студентство.

Зрозуміла річ, що Управа ЦЕСУС'а не могла і марити про політичний провід цілого емігранського студентства, що, бажаючи зберегти себе і свій авторитет, також не підпадати впливам тої чи іншої політичної групи студентства, а то і громадянства, Управа ЦЕСУС'а мусіла зайняти позицію по-за межами різних партійних угруповань і визначити для себе таку ролью, що найменше була би звязана з політичним пр-вством. Ця роль полягала б у провіді національно-культурному і місії репрезентаційній. Це ЦЕСУС і поробив, сконцентрувавши цілу свою енергію і увагу на зовнішньому, міжнародньому фронті, на справах пропаганди українських визвольних змагань серед чужинців, репрезентуючи українське студентство скрізь, де тільки для того найменша можливість випадала. Звідциль та енергійна і активна акція ЦЕСУС'а що до участі своєї у різних міжнародніх академічних асоціаціях, студенських конфедераціях, на різних міжнародніх з'їздах, конференціях, виставках, то що.

І в цьому головна вага ЦЕСУС'а, його переважаюче значіння і велика історична вартість не тільки для студенського, а і для загальнонаціонального руху. Не буде перебільшенням сміливе твердження, що в справі популяризації української ідеї на міжнародньому фронті, — на долю ЦЕСУС'а припадає чи не найбільше з того, що для цього зробила решта української еміграції за останні роки.

Досить сказати, що на сьогодні нема ні одної міжнародньої академічної асоціації, в складі котрої ЦЕСУС не був би членом, що на протязі останніх 3-х років не відбулося майже ні одної міжнародньої академічної конференції або з'їзду, на яких ЦЕСУС не прийняв би найактивнішої участі і що на усіх цих міжнародніх сходах ЦЕСУС реклямував українську національну справу, використовуючи всі приступні йому засоби і здобув собі своєю енергійною і поважною працею не останнє місце і не аби який вплив.

Європейський Допомоговий Фонд (Асоціація Міжнародньої Помочі), Міжнародня Конфедерація Студентства, Міжнародня Федерация Академічних Товариств для Ліги Націй і ряд інших об'єднань фахових і загально-академічних — це ті найважливіші міжнародні організації, в котрих ЦЕСУС заангажований своєю участю і працею.

А коли прийняти на увагу, що на різних конференціях цих організацій і на чолі їх часто присутні різні політичні видатні міжнародні діячі сучасности і що чимало із тих, що сьогодні виступають лиш представниками різних національних студенських корпорацій, завтра відіграватимуть державну ролью, — то і ясним, безперечним стане загальна величезна вага міжнародньої акції ЦЕСУС'а.

***

Звичайно, однак, що ця міжнародня, на зовнішньому фронті поважна і корисна праця ЦЕСУС'а не могла цілком усунути необ-

хідности числитися і з своїм внутрішнім фронтом, з тою ідеологічною розбіжністю, що все виразніше проступала в рядах громад студентських, що склали СОЮЗ та і з тими новими настроями ріжного характеру, що опанували студентство в зв'язку з тими чи іншими щоденними проблемами.

Міжнародна акція ЦЕСУС'а не могла уневажнити і зовсім знести ті питання, що складають п о б у т емігранський, ті колізії, що характеристичні для сучасности емігранської взагалі, а для української з'окрема і що так чи інак впливали на темп і продукційність цілої діяльности ЦЕСУС'а.

Ідеологічне підложжя ЦЕСУС'а — та ідеологічна розривність, яка існує і не може не існувати між окремими членами — угрупованнями СОЮЗ'а та й в рядах самих угруповань і яка, ослаблюючи внутрішній фронт, не раз витворювала небезпеку для дальшого існування ЦЕСУС'а, відтягала чимало сил і енергії, утруднюючи і перевантажуючи роботу Управи ЦЕСУС'а.

Боротьба і змагання за суцільність свого внутрішнього фронту, не дивлячись на ріжноранітність його складових частин, складає не менш поважну сторінку діяльности ЦЕСУС'а.

Ще зупинитися слід на культурно-суспільній акції ЦЕСУС'а, а головне на виданню ним свого постійного органу — журналу «Студентський Вісник». «Студентський Вісник», кстрий шойно тепер вступив у 4-ий рік свого існування, є здобутком цінности чималої на масштаб емігранський особливо, коли прийняти на увагу, що за весь час нашої еміграції ми не спромоглися, навіть, ні на одну постійну хоча би газету.

«Студентський Вісник» — то є історичний документ цілої діяльности ЦЕСУС'а, цілої епохи українського студентства на еміграції — всіх його ідеологічних зигзагів, всіх його хворобливих вагань, його здобутків і перемог, його завзятої і трудної боротьби за своє національне самозначення і за свої національні права.

•Ієонід Волохів.

(Далі буде).

З ЖИТТЯ ВОЛИНИ.

Маючи намір дати низку нарисів про українське життя на Волині, думаю, що не буде зайвим коротко згадати причини, котрі сприяли створенню сучасної ситуації.

За часів царської Росії, Волинь, як знаємо, була найтемнішим закутком української землі царством «Почаєвськаво лістка» та «союзу рускаво народа». Хоч маси тут говорили виключно по українськи і навіть отой «лістка» де-що містив по українськи, але свідомих українців було тут мало. До Берестейського миру частина цієї території була ізольована від впливів Центральної Ради і лише там, де були довгий

час січові стрільці (напр. у Володимирі), було де-що зроблено для національного усвідомлення. За часів гетьманату, знову лише в тому ж Володимирі провадилась українська національна політика; а взагалі тоді панував на Волині російський черносотенець — Андро. Пізніше лише короткий час Волинь була під укр. владою, потому прийшли знову червоні москвини, потому приходили то москвини, то поляки, то українці. Отже, тут українська влада була, порівнюючи не довго; до тогож зайнята військовою боротьбою, не мала вона змоги освідомити населення, допомогти культурному та економічному розвитку й сприяти витворенню укр. світогляду. Населення, ті одиниці з волиняків, котрих можна вважати більш свідомими, лише поверхово засвоїли основні гасла української державницької ідеології, але не встигли усвідомити собі всієї ваги тих ідей. Цим пояснюється, що, порівнюючи з 1921 роком, на Волині з одного боку завдяки ведмежій політиці польського уряду, а з другого — завдяки пресі та праці клубу (що лише в соїмі почав «шукати напрямків» та «виробляти ідеологію», не мочучи розібратися в ситуації) — людність підпала під гіпноз східних впливів. Бузумовно, безкритичний передрук інформацій про «українізацію», про різні «реформи» на окупованому росіянами терені тутешньою пресою і галицьке розуміння «соборности» (після політики «сепаратизму») при майже повній відсутності української інтелігенції на місцях спричинилося до того, що маси почали прислуховуватися і цікавитися лише тим, що йшло зі Сходу. Посли — комуністи (Приступа, Пащук і інші) поширили на Волині орган галицьких москвофілів лівого напрямку «Волю народа» і тепер вона користується певною популярністю.

Шкільництво українське з самого початку 1921 р. стояло зле. Не кажучи вже про народні початкові школи (трохкласові), що були українськими більше по імені, а навіть приватні семикласові українські школи були часто-густо по суті не українськими. Так напр., в Крем'янецькому повіті в Почаївській приватній семикласовій школі більша частина предметів викладалася по московськи; в Крем'янецькій також, а у Вишневецькій приватній семикласовій укр. школі до 1921-22 року з усіх предметів по «українськи» викладалася лише «українська мова» та й то особою, що сама зле знала цю мову і дітей привчила дивитися на неї, як на «гімнастику», себ-то лекцію для відпочинку.

Учителі, коли протестували проти колонізації, то головнo з причин «шкурного» характеру: не вмiли викладати по польськи і боялися втратити посади. Згадаю ще принагідно, що в тій же Вишневецькій школі ще в 1921 р. діти вчили не історію України, а Росії (керovníк школи казав, що в неї «входить і історія України і Польщі») а на лекціях географії вчили границі неіснуючої Російської імперії по підручнику Іванова.

Про це все я мусів згадати тільки тому, що лише знаючи ці дрібні, але характерні факти, ми зможемо належно оцінити ті, порівнюючи, великі досягнення, на які за останні роки спромоглася Волинь, та зрозуміти причину кволости й ненормальності взагалі українського життя на Волині.

Церковна справа.

Не потрібно, певне, говорити, що духовенство Волині складається переважно (що найменше 70 проц.) з «істинно-руських» та «тоже малоросов», котрі тепер себе в розмові звать «також українцями». Отже із самого персонального складу видно, як духовенство здебільшого ставиться до української справи: воно, де лише може, агітує проти всього українського, а часто то й одверто говорить, що волить вже все польське, як українське. Треба тут завважити, що культурний рівень духовенства застрашало низький (можете судити, хоч би по тому, що один «місіонер»), який замість боротися із «штундою» боровся з українством, поставив одному із своїх противників питання: «а что више: народ ілі література?»).

Більшість духовенства не знайома ні з українською, ні з європейськими літературами, не кажуть про громадсько-політичну свідомість. Діяльності не виявляє жадної (ніких релігійних зібрань, популярних читань з поясненнями догматів віри, або праці в брацтвах). Культурні потреби цієї більшості мінімальні: ні книжок не купують, ні журналив хіба де-коли раз на місяць купують «За Свободу». Природно, що шириться штундизм; населення, бачучи що духовенство лише намагається «брати», а не дає нічого, ставиться вороже до нього. Москвофільська «Воля Народа» головню тому й користується популярністю, що уділяє багато місця дописам проти попів.

Лише біля 10 проц. усіх церков Волині служить літургію з «українською вимовою» і треба признати, що населення ставиться до таких пан-отців ліпше, а з тих сел (дуже нечислених, де працюють свідомі пан-отці, навіть у москвофільській комуністичній газеті («Воля Народа») не знайдете жадних дописів на духовенство.

Виключно по українськи всю службу (і треби) правлять лише в одній на всю Волинь Ковельській Благовіщенській церкві, яку пошастило одвоювати українцям, (була ще така церква у Крем'янці, але митрополит призначив туди росіянина, бувшого «добровольческаво офіцера» пан-отцем, і таким чином «українізації» було положено кінець).

Митрополит взагалі провадить таку політику, що прилюдно ніби й погоджується на українізацію, але потихеньку, так щоб не викликати руху подібного до «автокефалізму» на Наддніпрянщині, енергійно підтримує все російське.

Утікачі-священники з Наддніпрянщини «тихоновці» дістають легко, призначення на Волинь (з місяць тому дістав таке призначення один «тихоновець» до Тагачина, Ковел. повіту, і сам нахвалявся на адресу українців, що «почекайте, ми ще поборемосся»); зате «автокефалістові» одержати призначення так же важко, як пройти багатому в царство Боже.

Словом і влада церковна, і духовенство дбайливо підрубують дерево, на котрому сидять, думаючи може хіба здобути собі популярність «панахідами по невінно убієнном імператоре» (служилася пару

місяців, тому у Ковелі) та по Пушкіні. У Ковелі тонавіть «перестаралися» і відслужили м о л е б е н Пушкіну, так що навіть один з росіян священників (о. Ч-кий) відмовився прийняти участь, мотивуючи тим, що він ще не знає такого святого.

Влада з причин, цілком з рештою зрозумілих, прихильніше ставиться до зросійшеного духовенства і навіть в українській Ковельській школі семикласовій (зполонізованій цього року), як торік, так і тепер провадиться навчання релігії згідно з бажанням повітового шкільного інспектора, по московськи. Діти, що цілкомне вміють читати по московськи, учать на лекціях релігії (!) по синодальному підручнику «Закона Божія» — російську азбуку (передбачливо вмішену разом з вправами до читання) а вже потому поступово переходять до вивчення старого й нового заповітів.

Що торкається інтелігенції української (тих п'ять-десять душ, що є на ціле повітове місто), то вона ставиться цілком байдже; так напр., у Крем'янці, коли ще існувала «українська» церква, то всі «вершки» йшли на урочистості церковні до собора (був напроти укр. церкви), де правилося по московськи, з «тульським» акцентом. Я особисто навіть раз, побачивши, що в укр. церкві порожне, зайшов навмисне, щоб переконатися, дособору, і знайшов там всіх; при чому всі виправдувалися на мої закиди тим, що вони «прийшли послухати, як співають».

Закінчуючи цей короткий огляд церковної справи, мушу зазначити, що коли б громадянством духовенство поставилося хоч трошки инакше, то мало б такі наслідки, як у Ковелі: там є й гарний укр. хор і в церкві українській повно люду, тоді як в сусідньому московському соборі майже порожне.

Для цього треба лише трохи любови до свого рідного, трохи відваги, і церква займе належне місце — політика ж «підрубання коріння» приведе до того, що дерево впаде разом із тими, хто на ньому сидить. Тим більше, що влада цивільна, приймаючи льокайські послуги, всміхається, але руки безумовно не подасть, а народ також не підтримає тих, хто служив Пушкіну панахиди та молебни.

І. М.

Український Республікансько-Демократичний Клуб у Празі.

Другу половину минулого 1925 року можна вважати взагалі най-глухішим часом громадського життя української еміграції в Празі. Ті інституції, що в 23-24 роках відігравали таку визначну роль в емігрантському українському житті, як Громадський Комітет, Селянська Стівка, Українська хата, на початку 25-го року почали завмірати і їхня роль об'єднуючих українське громадянство інституцій була відіграна до висчерпуючого кінця. Українське громадянство було зали-

шено само на себе. Не було жадного місця, жадного кутка, де громадяне мали б якийсь стик між собою, де можна було б зустрічатися, поділитися між собою своїми переживаннями, своїми думками. Хіба тільки в професійних інституціях, на місці виконання своїх щоденних обов'язків.

Особливо глухим часом був осінній сезон минулого року. І от як-раз під цей час Ініціативна Група, що ще завчасу подала до чеської влади прохання про дозвіл вікриття Укр. Респ.-Демократичного Клубу, отримала цей дозвіл. Було дуже на часі зараз же приступити до відкриття Клубу. Ініціативна Група хотіла організувати Клуб хоч і під політичним гаслом, але під таким, яке могло б об'єднати переважаючу більшість української еміграції. Через це власне Клуб було названо Республікансько - Демократичним, бо такі гасла як республіка й демократія можуть бути прийняті всіма поступовими елементами українського громадянства. Отже, можна було сподіватися, що Респ.-Демократичний Клуб з такими широким, близьким майже для всіх кол українського громадянства гаслом зможе об'єднати більшість української еміграції і відіграє роль того об'єднуючого осередку, в якому відчувалася така гостра потреба.

Але це могло б бути, коли б наша еміграція ділилася лише на партії по партійних принципах, а не на групи одна одній ворожі, здебільшого з причин персонального характеру.

І через те з перших же кроків своєї діяльності новосформована Управа Укр. Респ. Дем. Клубу натрапила на цілком несподівану опозицію з боку різних елементів українського громадянства.

В число членів Клубу увійшли люди різних політичних переконань від ес-деків починаючи до правіших кол громадянства, але з переважуючою більшістю радикал-демократів (с.ф.); навіть в самій Управі Клубу є представники різних напрямків. Але не зважаючи на це, де-хто з партійних соціалістів почав оминати Клуб і уперто вважати його «партійним», цеб-то ердецьким.

Та Управа Клубу не зважає на різні закиди проти неї і провадить далі свою діяльність для об'єднання українського громадянства, не підупадаючи на дусі. Поставивши перед собою таке завдання, Управа Клубу гадає, що може його досягнути не переконуваннями, а лише своєю діяльністю, і що само громадянство, коли побачить, що мета Клубу не є «уловляти в свої партійні тенета безпартійну масу», як висловлюються про Клуб його противники, а лише служити українському громадянству об'єднуючим і зближуючим центром, піде до Укр. Респ. -Демокр. Клубу з довір'ям, не боячись втратити яскравість кольорів своїх політичних переконань.

Клуб хоче дати громадянам можливість від часу до часу зустрічатися між собою на серйозних рефератах; на літературно-музичних вечорах і вечірках з танцями. На перших для вивчення тих принципів, які положено в основу прийнятих Клубом всеоб'єднуючих гасел політичних, а також для дебатів найживіших, найболючіших, «свободневних» питань сучасності. На других --- для розумних, потрібних як для старшого громадянства, так і особливо для молоді розривок.

З такою метою Клуб улаштовує й надалі має улаштовувати передовсім реферати, як то було вже зроблено при відкритті Клубу — реферат проф. М. Славинського на тему «Республіка й Демократія» і потім 12-го березня реферат на тему «Нація й Держава». (Референт проф. Бочковський, кореферент проф. М. Славинський). Цей останній реферат зібрав багато публіки і викликав живі дискусії, в яких взяли участь проф. Л. Білецький, проф. А. Яковлів, п. п. Шишківський, Олесіюк, Каміанський, Ковальський і багато інших.

Далі Клуб улаштовує літературно-музичні вечори, та також, маючи на увазі публіку соліднішу, дає, крім вокально-музичної частини, також невеликі доклади на громадсько-політичні і літературні теми; але не забуває й про молодь, що прагне веселих розривок і що в злиденнім еміграційнім житті позбавлена тих родинних утульних рідних свят, і вечорів, на які ми, старше покоління, були такі багаті в наших рідних сім'ях. Тому Клуб і для молоді дає і співи і танці, і інші розривки. Всі ці свої вечірки Клуб хоче оточити теплою затишною утульною атмосферою, і через це члени Літературно-Музичної Секції при Клубі, що улаштовують вечори й вечірки, дбають про те, щоб гості не були примушені обмежуватися ресторанным холодним традиційним «півничком», а щоб мали змогу з власного клубного буфету стримати і шклянку чаю і якогось там власними руками зпеченого пиріжка.

Ті українські громадяне, що побували вже на одному з вечорів Р. Д. Клубу, робляться, як видно, й на далі його постійними гостями. Але вичікуюча ледяна атмосфера певної частини партійного, або, краще сказати, групового громадянства, що орієнтується більше на людей, ворожих один до одного, ніж на гасла, виставлені Клубом, все ще не розтопилися і люде все ще не хочуть зрозуміти, що лише при обміні думками і виконується ясність політичних думок, і що можна, належачи до різних політичних течій, вебатовати під одною стріхою на громадські і політичні теми, слухати музику і співи, насолоджуватися декламацією віршів і танцювати або грати в шахи. Проте, на останніх вечорах і рефератах Клубу були вже й ес—ери, й «хлібороби», і навіть де-хто з наших ніби «комуністів».

Поки-що У. Р. Д. Клубом було влаштовано, крім вечора-концерта з приводу його відкриття 7 січня б. р., про що були вже замітки в «Тризубі», ще вечірку 18 лютого в ресторані «У коруни», а 6 березня вечір в пам'ять 65-літніх роковин з дня смерті Т. Шевченка в залі «Глаголі» і 12 березня реферат «Нація й Держава» в залі «Гармонія».

На вечірці 18. II. проф. О. Шульгин подав дуже цікавий доклад про його вражіння від української еміграції в Парижі; звідси докладчик перейшов до української еміграції взагалі, до її завдань і зміслу, і наслідків її існування.

Далі молодий поет Бабій чуло й зміло прочитав дві нові новелі. В. Стефаніка, цього незрівняного майстра новель з гуцульського життя, в яких автор часом на 2-3 сторінках здатен надзвичайно художньо і сильно змалювати трагічні переживання простого селянина з піднесенням їх на рівень загально-людських переживань.

В вокально-музичній частині брали участь пані Ніна Дяченко і

пан Дмитро Левицький, які обоє, володіючи приємними, чулими голосами, викликали у публіки велике задоволення своїми співами.

Далі почалися танці, і молодь з захопленням і завзяттям танцювала майже до 3-х годин ночі і рідну коломійку, і аркана, і різні модерні танці.

Вечір, улаштований Клубом в пам'ять 65-літніх роковин з дня смерті Т. Шевченка 6 березня в залі «Глагол», носив цілком відповідний цьому національному святу характер. Розпочався вечір коротким словом голови Клубу проф. О. Лотського про те, що святкування нами нашого національного свята прийшлося як-раз в один день з урочистим обходженням чеським народом дня народження його геніяльного сина Т. Масарика, і з приводу цього проголосив «Славу» чеському національному герсеві. Публіка гучним «Слава Масарику» відповіла на цей заклик голови Клубу.

Далі проф. М. Славинський подав свій цікавий і змістовний реферат про Т. Шевченка. Можна тільки пошкодувати, що час на вечірках обмежений, і докладчик мусить рахуватися з тим, що публіка на вечорах-концертах не потребує довгих рефератів, якої б великої чи літературної, чи наукової цінності вони не були.

До літературної частини вечора треба також віднести декламацію творів Т. Шевченка в першому відділі п. Миколою Садовським, і в другому панією Н. Дорошенко. Великого заслуженого артиста М. Садовського, що виступав на цей раз з декламацією Шевченковог« Ченця», публіка, як і завжди, стріла гучними оваціями, бо не тільки старше покоління не забуло його заслуг, як найбільшого організатора українського театру і творця безсмертних образів на нашій сцені, а й молодь наша дуже його шанує і не зважаючи на вимушене припинення ним сценічної діяльності, завжди приймає його, як великого артиста.

Декламація пані П. Дорошенко завжди піднімає настрій, викликає ентузіазм і ясні вибухи оплесків. Але декламація великого Шевченкового «Івана Гуса» на цьому святі, в її оригінальній інтерпретації цієї псеми, була чи не найкращим за все, що артистка досі давала публіці. Артистка дійсно примусила відчувати, яскраво пережити цілу гаму найрізноманітніших почувань героїв трагічної події непереможною силою своєї експресії.

Музична частина вечора почалася виконанням величньої Шевченкової «Думи». «Встає хмара з-за лиману» відомим артистом-бандуристом п. В. Ємцем. Український національний інструмент, тепер такий поширений на еміграції, в умілих руках п. Ємця згучав гарно і тонко, а диву гідна техніка артиста, можна сказати, зачарувала слухачів.

Далі зібрана публіка слухала прегарні співи пані І. Іваницької (сопрано), пана Грицька Дяченка (тенор) і пана Миколи Самойловича (баритональний бас). Всі речі були на слова Шевченка і всі в супроводі пані Росіневич-Щуровської. Далі йшла артистична гра на роялі пані Зінькової-Матейкової твору Ліста «Іван Гус» і художнє тріо «Минули літа молодії» — п. Кісяків (скрипка), пані Іваницька (сопрано) і пані Росіневич-Щуровська (рояль).

Але що найбільше об'єднало присутніх і надало національному

святу дійсно національного характеру, то це виконання в кінці вечора Шевченковського «Заповіту» всією залєю, в кількисот голосів. І сталося це майже експромтом, в останній момент перед тим, як розійтися, з тої причини, що український хор, який існує у Празі при Укр. Педагогічному Інституті, через часті зміни в складі його, не зорганізувався настільки, щоб виступити в цей день на концерті. Але, зрозуміло, без «Заповіту» Шевченківський вечір був би неповним. І от наше студентство з таким талановитим заспівачем, як п. М. Самойлович, експромтом організувало хор, до нього прилучилася вся решта публіки, і могутній спів — «Заповіту» Шевченка (музика М. Лисенка) наповнив красою своїх згуків залю і об'єднав і омив душі всіх присутніх в єдиному національному пориванні до здійснення великих слів «Заповіту». **Р.**

ЛИСТИ З ВАРШАВИ.

14-III-26 р.

Академія з приводу 5-ої річниці існування української студентської Громади у Варшаві, — цей день був святом на лаше варшавського студентства, але і досить значисї частини українського студентства на еміграції в інших академічних центрах, яке пройшло через Варшавську Громаду і яке в п'яті роковини її існування душею приєдналось до неї.

«П'ять років пройшло... — пишуть Громаді з Праги її бувші члени в одному з привітальних листів, — п'ять років творчсї роботи, нових шукань, нових досягнень... Згадуємо тут далеко від вас, той «етаповий пункт»... Варшава... Місія УНР у «Викторії»... кімнатка в готелю «Пельськскому»... Кімната Ржепецького в готелю «Німецькскому»... Аляс Руж... Гарячкова і дружина праця. Плани, пресекти, переписка, біганина, класоти... Засідання, наради, збори... Наші з'їзди, наша кваліфікація... скромні наші свята... «Повонзкі», «Кошари Бльоха», «Воломни». Горіння розбурханих у вогні боротьби за велью України, прагнучих живого діла, високого подвигу — душ»...

І в цих кількох словах захована ціла історія Варшавської Громади, перших трьох літ її існування. І не дивно, бо в Польщі було тоді до 1.000 укр. студентів, більшість яких великим походом пройшла через Варшаву до західних академічних центрів. «Лісисі схили Карпат покривались дивними туристами, які поспішали в завітну країну мачи небесної»... Зеленим шляхом... А сьогодні?

В цьому ж колективному привітальному листі з Праги, оголошеному на академії, бувші члени Громади пишуть: «Затихло на «етаповому пункті» й zostалися лише господарі, — вірні своїм духові, своїм уже виробленим і втвореним традиціям. Серед інших наших студентських центрів вони — найсважніша група, наймацніша, найпевніша духово й вища своєю громадсько-національною мораллю... Вони можливо

не оцінюють себе достойно, поза дрібницями життя не можуть уявити собі самих себе, — та нам із сторони тепер видніша та роль, яку відіграли вони й наш варшавський центр в нашому житті, zagrożенім деморалізацією після поразки національних наших стремлень, і той дух, що продовжує вітати там, в далекій тепер від нас в тій — тепер для нас колишній, але все ж нашій організації...»

Сотні перебралися до академічних центрів у Польщі, сотні пішли далі шукати освіти... По п'ятилітніх зусиллях вже багато десятиків має вищу освіту, інші десятки і сотні стоять на порозі її завершення. Вчорашні борці, що бились мечем, взяли в руки зброю духа й науки, так необхідних для того, щоб і фізичний, реальний меч мав силу. Маємо сотні освіченої в старих центрах європейської культури — ідейної, української духом і тілом інтелігенції. І зроблено цю роботу самостійно, з героїчному пориві, серед обставин, що могли збуджувати лише розпач і одчай... І перша головна заслуга в цьому належить Варшавській Громаді, що разом з тим була і центром та осередком еміграційного українського студентського руху. Там билось серце того руху, там скупчилася його воля, звідти йшли бадьорі заклики й там знаходили розраду й ліки надшерблені жахом життя і обставин душі й воскресали для нового життя — ідейного, творчого і до такої ж діяльності...

Помешкання Українського Клубу удекороване багатою виставою праць членів гуртка малярів при Громаді П. Мегика (малярство) та В. Побулавця (різьба), і все це гармонує з оточуючими декораціями і має дійсно святочний вигляд.

При вході «декоруються» і гості... жовто-блакитними значками. Громадянство відгукнулось на заклик Громади. Серед присутніх: Голова Укр. Центр. Комітету М. Ковальський, ген. Сальський, проф. Огієнко, проф. Заїки, бувший Голова Патронату, проф. Університету, п. Конопацький, президії Укр. Клубу, Укр. Кооперативи та ин. українських організацій у Варшаві, представники Білоруського Комітету, білоруського, болгарського, югослов'янського студентства, представник студен. громади у Іданську «Основа» — Рундис, представник польського т-ва «Молодих сло'ян» та ин.

Академію відчиняє голова Громади М. Ливицький і запрошує до президії згідно з встановленою традицією найстарших членів Громади Г. Драченка, П. Божка та Ковальчука, а від старшого громадянства: М. Ковальського, ген. В. Сальського і А. Лукасевича. Голосує Г. Драченко.

Розпочинаючи збори, голова Громади М. Ливицький каже: «Сьогоднішня подія має в собі багато сумного. Вона нагадує сумні роки, які переживала еміграція... Минуло п'ять років життя на еміграції, але і сьогодні живемо ми тісною родиною і горнємось до жовто-блакитних прапорів. Свято наше — свято єдності. Ми ще більше загартували себе і чекаємо часу, коли здійсняться наші святі ідеали. Час перебування на еміграції — це одна з фаз боротьби за вільність українського народу. Будемо ж горді тим, що нам довелося бути на еміграції... Студентство пішло на заклик проводирів. Воно сповнило свій обов'язок перед бать-

ківщиною, повнить його і зараз. Що далі — то міцнішає цей обов'язок. Кожен з нас — борець. Настане час, коли знову в руках студентства заблищить зброя. Ряди борців збільшуються, наша сім'я міцнішає, а наша єдність є запорукою того, що день визволення України вже не далеко... В салі довгі оплески: Студенський хор одповідає співом «Ще не вмерла Україна».

Г. Драченко реферує перед слухачами історію Громади і закінчує словами: «Святкуємо не п'ятиліття Громади, а п'ятиліття того стихійного й могутнього здвигу і початку того українського студентського руху на еміграції, який розпочався в Варшаві і широко розлився по цілій Європі»...

Далі Голова президії відчитує лист Головного Отамана С. В. Петлюри:

«Сердечно дякую за ваше миле запрошення на свято 5-ої річниці існування Громади. На жаль поки що не в моїй силі подолати географічні простори, що розділяють Париж і Варшаву. Та вони не перешкоджають мені бути душею з Вашою громадою, що плекає серед своїх членів не лише дух національної єдності та самопосягати для добра батьківщини, а й змагання до чину бойової акції, час якої мусить настати з такою ж історичною konieczністю, з якою кожна нація, що усвідомила себе і підпорядкувала вимогам свого розвитку, затверджує своє право бути вільною і незалежною.

«Ми поки що на еміграції. Я не знаю прикладу в історії, щоб ідеї еміграції — здорові, освячені стражданням і усвідомлені працею духу, науки, не перемогали.

«Плекаймо найголовнішу з них: ідею Незалежності Державної... Знайдімо в собі сили, мужність і сміливість оплодотворити її в актах доцільних праці... Тоді, і тільки тоді, наблизимо ми час, коли боєві, прапори вкленяться святій Ссфії в нашому віковому місті, в стародавній столиці воскреслої Української Держави».

Цей лист зустріли присутні гучними і довгими оплесками. Далі читають привітальні телеграми і листи.

«В імені Пана Головного Отамана і нашому пересилаємо привітання з нагоди 5-ої річниці заснування студентської Громади. Лівницький, Прокопович, Шумицький, Шульгин.»

«Український Педагогічний Інститут в Празі в день 5-ої річниці засилає студентській громаді найсердечніші побажання. Ректор Білецький».

Редакція «Тризуба» засилає українській студентській громаді у Варшаві свої сердечні привітання і побажання буйного розвитку в її праці на благо рідного краю, визволення українського народу і одбудування нашої державности». (Париж).

Український Клуб у Варшаві вітає Громаду так: «Велику і відповідальну працю перейняла на себе студентська Громада. Після збройної боротьби, в якій приймала участь вся наша молюдь, вона зібрала до одної сім'ї розперсехені молоді сили, стала осередком їх національного виховання, подає їм братню поміч в тяжких умовах існування на чужині і підтримує їх мужність і непохитність в захованні національ-

них ідеалів. Широ бажаємо продовжувати Громаді свою працю й надалі з витривалістю, громадським самопочуттям і відданістю національно-державним ідеалам під стягом Української Народньої Республіки».

Українська станиця в Каліші писала: «Хай живе українська студентська молодь і готується стати в ряди на зміну тим, що гинуть підчас боротьби».

Українська Кооператива в Варшаві бажала Громаді «кращої долі на вигнання та сил для продовження боротьби за незалежність України, яка потребує вірних синів зброї, досвіду, науки й знання».

Центральний Союз Українського Студентства бажав «найгарнішого розвитку цій організації, яку перед п'ятьма роками заснували студенти-борці за волю-самостійність нашого народу. Хай ця організація об'єднує і надалі наше студентство для спільної активної праці, для скріплення стремління до виборення знову самостійности поневоленому народові...» (Прага).

Творець Громади і її ідеолог Т. Олесіюк писав: «Приєднуюсь і я серцем до вашого гурту і шлю вам свій сердечний привіт. Варшавська Громада свого часу посильно виконала своє завдання бути «етапом» для українського студентства в його поході до культурних джерел Заходу. Варшавська Громада нині з честю несе несплямований прапор української національної праці в столиці сусіднього і так істрично связаного з нами польського народу... Вірю, що й дальша праця Варшавської Громади служитиме нашій святій меті - щастю, славі і величі української нації у вільній незалежній соборній українській державі..» (Прага).

Від українських інвалідів Громада одержала телеграму з побажанням сповнення національних стремлінь.

Українська Громада студентів-емігрантів у Франції в своєму привітанні бажала успіху в житті Громади.

Вітало Громаду й Українське Товариство допомоги емігрантам з України: «Наша молдь, студентство наше - це наша будуччина, в ній наша надія і сила. Пам'ятайте ж це, наші молоді друзі, і міцно тримайте ваш піднятий прапор».

Бувший член Громади М. Дараган, засилаючи Громаді привітання писав: «Перейшов і я через «етаповий пункт», званий Варшавською студентською громадою, довгий час перебуваючи в числі його «постійних» членів і тому сьогоднішній ювілей, як і багатьом иншим товаришам, тут в Чехословаччині, є не менш близьким і дорогим, ніж вам у Варшаві, і гадаю, що від імени багатьох з них можу сказати: «дякую за перетранспортування...»

Голова Президії зачитує далі колективного листа з Праги, підписаного значною групою бувших членів Громади, який між иншим було закінчено слідуючими словами:

«Ми, колишні члени спільної і справжньої *almae matris* Варшавської Громади, почуваючи глибоку пошану до прекрасних сторінок її минулого, до її сучасної постанови громадсько-національної, радіючи з того, що ми пережили за час перебування в ній... шлемо вам старим і сучасним господарям щирий братерський привіт. Свого часу ви під-

несли потоптаний ворогами прапор український. Несіть же його високо і далі наш прапор, прапор волі і незалежності України, прапор рівного права з іншими — нашого народу, прапор невтомної праці для нашого визволення во ім'я кращого майбутнього нашого народу. Душею ми з вами. Хай зміцнюються наші зв'язки, хай наша праця буде спільною і після закінчення високої школи. Най живе Громада наша й далі, щоб те, що нас об'єднувало й об'єднує в Громаду й через Громаду — залилося на завжди...»

На цей лист саяя відповідає довгими оплесками. На цьому закінчилось читання надісланих привітань.

Слово забирає М. М. Ковальський і вітає Громаду в імені Українського Центрального Комітету в Польщі:

«Український народ після кількох років завзятої і напруженої боротьби послав свою еміграцію в надії, що вона залишиться вірною його ідеалам і стремлінням. З історії народів ми бачимо, що більшість з них мала свою еміграцію, ту еміграцію, яка захоує і зберігає найкращі ідеали... Запорукою від розкладу в житті еміграції є ідейність, духове життя, а студентство є тою її частиною, яка найбільш живе духовим життям. Українське студентство в Чехословаччині показало, що воно вміє творити і творить цінності, які чеський уряд і чеське суспільство подивляють самі і показують чужинцям... Студентство в Чехословаччині було матеріально забезпечене, а оскільки скеруємо ми зір в бік Варшавської Громади, то побачимо її повну матеріальну незабезпеченість, перед якою могла вона опустити руки і перед якою міг згаснути запал до науки. Але ми цього не бачимо. Честь за це Варшавській Громаді. В самих тяжких умовах існування варшавське студентство кінчає вищі школи і не покладаючи рук працює на полі науковому. Українське студентство в Польщі і з'окрема в Варшаві виявило зворушуючу зорганізованність. В імені Укр. Центр. Комітету бажаю Громаді дальших успіхів в її праці корисній для українського суспільства і батьківщини...» На залі оплески.

Далі промовляє ген. 'В. Сальський: «Вітаю любе студентство, — каже він — jako борців, що виконали свій обов'язок, коли покликала їх батьківщина. Сьогодні змінили ви меч на перо й почали захоплювати позицію за позицією на полі науковому. Життя вас вчить, гартує, робить переможцями, і ви здобудете волю для українського народу...»

Представник Т-ва «Молодих Слов'ян» в своїй промові проводить аналогію між сьогоднішніми переживаннями української еміграції з такими ж колишньої польської. «Розуміємо вас, каже він,— і йдемо з рукою, протягнутою до згоди і, навіть, помочи, бо належимо до одної слов'янської родини. Те гасло, яке написали ви на ваших прапорах: наука — принесе визволення вашому народові.»

Коротке, але чуле слово виголосив по болгарськи представник болгарського студентства. Своє привітання закінчив він словами: «Хай живе Україна», які були зустрінуті оваційними оплесками присутніх.

В імені української преси з Галиччини вітав Громаду редактор Кедрин-Рудницький зі Львова. В своїй промові зостановився він над тим, що може зробити людина, яка набула вищу освіту на заході, на

батьківщині, де знайде вона інші умови і змінену психіку. Студенству, бажав він не знеохочуватися, закінчити вищу освіту, набути досвіду, приглянутись до західнього життя і дочекатися часу, коли зможе воно віддатись праці на любому полі на рідній землі.

Від білоруського студенства промовляв п. Григорович: « В імені невеликого гуртка білоруських студентів в Варшаві вітаю українську студенську Громаду в п'яті роковини її існування. П'ять років серед енергійної праці живе українське студенство думкою про батьківщину, яку залишило... Вірю, що його мозольна праця викує кращу долю України».

Далі промовляє представник союзу українських студентів в Данцігу — «Основа». Він передає громаді щирий товариський привіт і побажання досягнути ті ідеали, до яких українська громада у Варшаві так вперто прямувала на протязі п'яти літ.

Концертна частина починається співом «Gaudeamus», який виконує студенський хор. В концерті далі беруть участь пані Шмурло, Олександров, п. Власенко та ин.

Після концерту присутні фотографуються. Далі представників організацій запрошують на спільну вечерю...

І вже над ранок, коли розійшлися гості, за спільним товариським столом, в товариській бесіді студенство згадувало, якими тяжкими і довгими і в той же час якими милими були ці п'ять років організованого життя, перебування на еміграції... П'ять років праці, горіння, запалу, а в той же час боротьби з злиднями, з тяжкими обставинами емігрантського життя, в яких не опущено безпомічно рук, не втрачено надій на кращу будучину українського народу, не згублено віри в його остаточну перемогу, не збочено з тернистого емігрантського шляху. А навпаки, переможено те, що здавалося перед тим не до поборення і доказано ще раз, що для української еміграції «перешкоди існують не для того, щоби перед ними спинятись, а щоби їх поборювати»..

І. Жаповецький.

З ПАРИЖСЬКОГО ЖИТТЯ.

Вшанування А. М. Лівницького
Парижською Громадою.

В суботу 27-го березня скликано було урочисті ходини Парижської Громади для прийняття Голови Ради Міністрів У.Н.Р. А.М. Лівницького.

Голова Громади І. Косенко привітав шановного і дорогого гостя від імені Громади і присутніх чулою промовсю, в якій коротко згадав про де-які найважніші моменти з історії боротьби українського народу за свою державну незалежність. Торкнувшись нашої еміграції, він

вказав, що вона непохитна в своїх стремліннях продовжувати боротьбу цю. Ідеал її — Незалежна Українська Держава — буде досягнутий, бо він став ідеалом усього українського народу. Те, що ми перебуваємо за кордоном не на своїй рідній землі, не тільки не зломало волі нашої, не збавило витривалості в нас і віри в нашу остаточну перемогу, а навпаки, ще більше упевнило нас в нашої моральної силі. Слава нашому урядові в особі його Голови, що непохитно і достойно продовжує боротьбу за наш ідеал — Незалежну Українську Державу.

Однодушними оплесками і гучним — Слава — присутні вітали шановного гостя.

Двічі за вечір забірав слово п. міністр. В своїй промові він особливо підкреслював роллю і значіння української еміграції в історії нашого національно-державного визволення. Погодилося сухе гілля, нестійкі елементи, але за те єдність української еміграції, — каже він, — не тільки збереглася, але окріпла й оздоровіла. В тому, що тут в дружній сім'ї Парижської Громади, є представники різних політичних течій від правого до лівого, він бачить запоруку взаємного розуміння і єдності так потрібної нам в нашої боротьбі за державність. Здорові елементи перемагають. Ті самотні політичні чинники, що силкуються внести розклад в ряди еміграції, не мають успіху. Вони часто й густо, може, навіть і несвідомо для них, служать цілям ворогів української державності. Наша еміграція, що вийшла з надрів українського народу, і винесла на своїх плечах по-над чотириох-річну війну на декільки фронтів, не піддається тій шкідливій спокусі самотніх політиканствуючих демагогів. Досить докладно А. М. Лівіцький зупиняється на періоді українського національного руху до 1917 року. Зазначивши нашу невідготовленість, в якій раптово опинились ми під час революції 1917 року, він одмічає великі здобутки, досягнені нами за цей час, і оддає належне заслугам окремих партій. Об'єднання української еміграції коло державного центру особливо потрібно в теперішній момент, коли може бути ми стоїмо на порозі нових подій, для нашої справи надзвичайно важливих. «Як реальний політик, — заявляє п. Міністр — я мушу зазначити, що урядом використовуються кожний момент і кожна подія, що може корисно прислужитись нашої національно-державній справі». На прикінці А. М. Лівіцький дякував присутнім за щире і сердечне прийняття його, в якому він бачить вислів довіри легальному правительству України.

Заступник Голови Громади І. Базяк просив в імені присутніх передати Панові Головному Отаманові вислови глибокої пошани і відданості. Його слова були покриті рясними оплесками.

Виступало ще декілька з присутніх. Зміст їх промов ще більше підкреслював теплоту і єдність, що були характеристичними ознаками на протязі цілого вечора. В тсариській бесіді, що визвзалася з присутніми, шановний гість поділився відомостями про життя наших земляків в Польщі. В живому обміні думок не помітно пройшов час, і сходинок затяглися до пізна.

А.

Хроніка.

З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ.

Комісія Заходої Америка познавства при УАН. 2 березня в помешканню УАН відбулося прилюдне засідання цієї комісії, на якому прочитані були такі доповіді: акад. В. Бузескул «про наукові твори Д. М. Петрушевського по західно-європейській історії», Ф. Савченко — «Расін, як сім'янин і педагог», Сергій Кобуз — «Мошан і Коцобішський» («Прол. Пр.» г. 19).

— В Етнографічній комісії УАН. 3 березня відбувся збор, на якому доповідав І. В. Гвітка на тему: «Українські балади про дівчину, що помандрувала з чужинцями».

Туркологічний з'їзд в Баку. 25. II мав розпочатися в Баку туркологічний з'їзд, на який виїздив з Києва неодмінний секретарь УАН акад. А. С. Крильшин в супроводі співробітника Академії Левченко. («Прол. Пр.», ч. 11).

Сільсько-Господарчий Науковий Комітет України. Київська Філія Наукового Комітету має випустити в світ результати своєї праці в кооперативній підсесії, зоотехнічній, хліборобській і економічній сесіях. Кооперативна підсесія провадить розробку матеріалів з обслуговування монографічного й бюлетенювого 1.100 доктейтивів. Поруч з цією працею намічено роботу над вивченням спеціальної кооперації (головне бурлячої, молотарської), її економічного обґрунтування, вивчення оптимумів т-в і союзів та районування. У зоотехнічній секції закінчується експериментальна праця над впливом корму на екс-

порту птиці і вивчення експорту яєць та птиці з Правобережжя. Хліборобська секція перевела досліджування солопчаконих ґрунтів на Київщині і на чергу дня поставила питання вивчення впливу підсопня, ґрунту та технічної обробки ґрунту на цукровість буряка. Економічна секція мала визначити рентабельність польових культур Київщини по районах. Допоміжні установи Наукового Комітету: бібліографічна комісія має випустити 62 збірки і брошури, а майстерня научного приладдя устаткувала 25 агрокабінетів-музеїв з колекціями, діапозитивами і т. д.

В Науковому Комітеті працює 115 різних професорів та вчених. («Прол. Пр.», ч. 19).

Ювілей В. Дурдунівського. Комісія в складі представників спілки Наросвіт, Дослід. Педагог. Станції Методично, Педагог. Т-ва УАН та представників районних шкіл мала перевести святкування ювілею одного з найвидатніших і найзаслуженіших українських педагогів В. Дурдунівського, першого директора першої української гімназії в Києві, в зв'язку з 25-річчям його педагогічно-громадської діяльності. Свято відбулося в кінці лютого. («Прол. Пр.», ч. 43).

— Нам'яті В. Доманицького та П. Юркевича 20. II в помешканню Академії Наук відбулася прилюдні збори кооперативної секції т-ва економістів при ВУАН присвячені 15-ій річчій смерті В. Доманицького та П. Юркевича. Доповідали акад. С. Сфремов та члени кооперативної секції: П. Пожарський, М. Павловський і Л. Касперович. («Прол. Пр.» з 20. II).

— Вечір пам'яті М.

Драгоманова. 21 лютого клуб ШО улаштував вечір, присвячений М. Драгоманову. Вечір складався з вступного слова ректора С. Семка, доповіді Ю. Гермайзе про ідеологію Драгоманова, доповіді О. Дорошкевича про М. Драгоманова в історії літературної критики, після чого відбулася концертна частина («Прол. Пр.», ч. 41).

5-літній ювілей Музпрофкомком ім. Леоновича було відзначено в початку березня. Ця школа була утворена з хортуртка, що було засновано при бібліотеці ім. Шевченка.

Царунок музеєві. Удова відомого скульптора академіка Розена, автора пам'ятника Котляревському в Полтаві, принесла в подарунок Полтавському музеєві роботу свого чоловіка «Запорожець взирає», яка увяляє собою цінний зразок скульптурного мистецтва («Пр. Пр.», ч. 49).

Нові національні райони. 18 лютого на засіданні центральної адміністративно-територіальної комісії, після доповіді голови Одеського Окрвиконкому Мшцишпа, ухвалено виділити в Одеській окрузі два нових національних райони, а саме: Буялицький болгарський район, і Гросенбентазьський німецький («Прол. Пр.» з 20 лютого).

Жидівська держдрама в Києві. В бюро Євсепаті Окрполітосвіти розпочато організаційну підготовчу роботу до відкриття в Києві жидівської держдрами.

«Васька слухає даєє». Цього року за планом Наркомзему жидам нарізується 50.000 дес. землі на Кіровограді, в Херсонщині, в Маріупольщині та на Запоріжжі. На цю землю переселять коло 4.000 жидівських родин. Досі зареєстровано вже 11. 223 родин з 38. 727 їдцями, але реєстрація ще не скінчилася.

Сподіваються, що зареєструється всього 17.000 жидівських родин. Переселення робитимуть у 2 строки - весною і в осені 1926 р. за спеціальними парадми земорганів («Пр. Пр.», ч. 41).

«По своєму розуміють». В докладі на Всеукр. Фінан. З'їзді про єдиний є.г. податок доповідач Зотов сказав, між иншим, що «замшайя збірання податку затяглася через те, що селянство йипзювий радянський апарат по своєму розуміють гаєсто лицем до села. Селянство приймає це гаєсто, як можливість безкарно ухилитися від сплючування податку. Низевий радянський апарат зрозумів його, як директиву утримуватися від карних заходів що до несплатників». Одним словом, зрозуміли, як їм треба, а не окупайній владі, а тому Зотов з однівдіною йому рішучістю вважає, що «треба в жити нег айних заходів, щоб виғанати податок на 100 проц., не зуницяючись перед репрезіямі». І знову ташець «од нешкі». («Прол. Пр.», ч. 11).

Кіно на Україні.

На Одеській кіно-фабриці режисер Чардинши закінчив знімати й монтує зараз першу частину фільма «Шевченкове життя» - Маленький Тарас». Другу частину буде закінчено в березні. Роль Тараса грає Бучма, артист «Березольи».

Журнал кіно-хроніки ВУФКУ має назву «Кіно-Тиждень» і виходить в розмірі 350-400 метрів раз на два тижні. До цього часу вийшло вже 19 номерів.

Остаточо закінчені єдуючі фільми: «Спійний пакет», «Посуха», «Боротьба велетнів» й «Трипільська трагедія».

Правління ВУФКУ вирішило збудувати в Харкові три великі кінотеатри один в пагорному районі міста, два по робітничих околицях.

— Закордонна експедиція ВУФ КУ закупила у Франції у фірми Пате Нор 200 електро-установ для України.

— «Совкіно» закупило для демонстрування по кінотеатрах Росії картини виробництва ВУФКУ: дві серії «Україні», — «Марійка», «Лисовий звір», «Димівка» та три номери кіно-журналу «Маховик».

Овген де Слав.

ЛИСТ З УКРАЇНИ.

— Пишуть з*** «Українізація установ справді провадиться. В установах примушують говорити урядовців по українському не тільки з «публікою» по ділу, а й поміж собою. Але по за службою значна кількість урядовців живе «общезонитого». З меншостей найпаче українізувалися євди. Для них це не так небезпечно, бо, як це не дивно, за українцями і тими, хто балакає по українському, постійно дослідують шпигли з ГПУ. Хай це Вас не дивує: ми живемо в праїні суперечностей. Питаєте про тих, що повертаються сюди з закордону? Можу вам одповісти на це на підставі моїх спостережень та вражень: до емігрантів ставляться, як до небажаного й підозрілого елемента. Не вірять їм тут, бо не знають, якову ціною вони купили собі прощення та як далеко заїшли з більшевцями. Багато з тих, що повертаються, важким тягарем сідують на рідню, бо праці знайти їм і заробітку дуже тяжко. Взагалі працю знайти тяжко кожному. Останніми часами починають працювати приватні видавничі товариства, але вони не мають грошей для обороту і через це їм трудно розвинути діяльність. А жалко, бо українські газети розкоплюються на селі. На літньому величезний голод. Задовольняється він слабо, бо видається мало і більше мат зна що: дрібний матеріал. Е, як би теер побільше книжок. Ви не можете собі її уявити, як селяне зголодалися за нашою книжкою. Ви там міркуєте, як

бачу з листа вашого, що ми думаємо про Москву. На це вам скажу: не тільки в Київі, а і в иншому місті звичайний обиватель забув про Росію. Говорить він звичайно так: у нас, на Україні. От до чого дожили. У нас на Україні, та й кінчено.

«Що до юдофобства, то піде правди діти, зростає і не по маленьку-потихеньку, а так таки, як слід зростає. Тільки звістки про значну колонізацію жидаівську приблизнені. В армії теж юдофобства скільки хочеш. Тепер в армії червоноармійців так б'ють по мордасам, як, Ш Богу, не б'ють за часів Михайла другого. У нас тут і кажуть: як же ж ти не будеш червоноармійцем, коли тебе постійно б'ють по морді. Адиже ж як б'ють, то зеленим не ставеш, а червоним. Про середняків та куркулів не писати, бо я в Україні писав про це. Скажу тільки, що вони скілько забралися. Нещо дуже добулять большевцями на села їдяти. Всього бувас. Бувас і так, що волде й не переться. А от про це згадаю, що комсомоги. Це страшне нещасся. Це вже не комуністи, а просто ядас алархисти або антархисти. Вони будуть швидко служити тому, хто їм платити буде, хто силу матиме. В школах — низких, середніх і в більшості вищих українізація йде і повернути їх на російницю вже не вдається. Одна біда: немає підручників...»

Ми того погляду, що емігранці за кордоном своє діло веде правильно. Сидіть і не руйлайтеса. Тут такий погляд, що ваше спільня за кордоном велику користь приносить і принесє в будущому ще більше. А тому не вірьте й собі, коли вигастеса...»

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

— Шевченкові роковини в Подєбрадах. 10 березня після панахиди в густавській церкві відбулася у великій залі урочиста академія. Студентський хор гарно проспівав траурний гімн «Вмер батько наш». Потім проф. М. Славинський в дуже

гарному п змістовному рефераті з'ясував значіння поезії Шевченкової для українського відродження. Академія закінчилась співом «Заповіту».

Увечері в тій-же салі відбувся концерт з літературними номерами. Вечір одкрив доц. О. Бочковський гарною й барвистою промовою, виголошеною по чеському, бо багато було чехів-гостей. В коротких, але сильних виразах він сказав про життя й долю Тарасову, про його значіння для України і дуже влучно порівняв його з чеським поетом Гавличком, який теж пережив вигнання з любові батьківщини за свою горячу любов до неї. Із музичних номерів особливо гарні були: спів п. П. І. Садовської та студентський квартет. Виступив із декламацією («До живих і мертвих») ветеран української сцени М. Г. Садовський (Тобілевич).

В неділю 14 березня влаштували Шевченкове свято й діти наші в одній з аудиторій Академії. І це свято пройшло з успіхом. Діти виступали з декламаціями, хоромим співом («Заповіт» і «Ще не вмерла Україна»). Після того дітям влаштувано було підвечірок, а потім українські танці.

Дітвора нашої в Подєбрадах біля 30 душ різного віку, й такі свята мають для них велике виховавче значіння, особливо з національного погляду. І батьки, дивлячись на ті блискучі оченята квіток-падій наших у барвистих українських убраннях, раділи й за них і за себе, бо це був яскравий наочний доказ, що «ще не вмерла Україна».

Правькі Гастроляри. На жаль не можна промовчати й про сумні, від'ємні явища в нашому житті за останніх часів.

Правький «Соціологічний» Інститут влаштував у Подєбрадах свій влізний семінар, який веде роботу, що дуже мало має спільного з наукою, взагалі й соціологією зокрема: це специфічна для цього Інституту аітація політичного характеру, стерована проти ідеї УНР, уряду її та окремих осіб. Де-хто з лекторів допускається

прилюдно й демагогічних виступів; так п. Григор'єв на своїому семінарі назвав зрадниками двох «щиро-мислящих» професорів Академії, що примусило сенат Академії просити Інститут припинити подібні виступи, бо вони вносять елементи розкладу в нашу колонію й нічого спільного з наукою не мають. Те-ж саме можна було-б сказати й про останній реферат П. П. С. П. Шелухина на тему: «Історично-правове освітлення договору з Польськими 21 квітня р. 1920». Особа референта заагато добре відома нашому громадянству з його попередніх виступів, особливо з останнього у «Варшавському Вестнику», щоб варто було ширше говорити про те опільовування УНР і уряди її, про тенденційне освітлення історичних подій, про жоплювання правничими тезами. Досить буде згадати, що коли де-хто з слухачів семінару, колишні старшини армії УНР, захотіли опонувати референтові й просити поясень, то він дискусії обмежив 1/4 години, не дав поясень по суті промов опонентів і втік.

Сумно й боляче, що цього допускається старий громадянин, сенатор, що сам був на службі УНР, поки вона мала чим платити за службу. -- і так добивався він у тодішнього нашого уряду призначення на ревізора дипломатичних місій.

«А ведь человек был когда-то!» сказав би А. П. Чехов.

Драматична студія в Подєбрадах. 15 березня почалися вистави на драматичній студії, яку заложив тут відомий український артист і антрепренер О. Загаров.

Досі відбувалися тут тільки вистави чотирьох артистів труппи п. Загарова з участю любителів з посеред студентства Академії, між якими де-хто визначився не аби яким драматичним талантом. Репертуар складався переважно з перекладних п'єс найвидатніших європейських авторів. В талановитій постапові п. Загарова ці вистави завжди порптувалися добрим успіхом.

Радо вітас наше громадянство відкриття цієї студії, бо вона не тільки дасть змогу розвинутися нашим талановитим любителям та справжнім артистам, але, як справедливо зазначив п. Загаров у своїй вступній лекції, підготувить кадр добрих режисерів для майбутньої праці на Україні. А там це буде дуже потрібно, бо дасть розумну й корисну розвагу нашому народові, а особливо нації молоді, яка нині не бачить нічого, крім хуліганських вибриків комсомольців і «сознательних партійців».

В ПОЛЬЩІ.

-- Кількість українських емігрантів у Варшаві. У Варшаві, по відомостях адміністрації, постійно перебуває біля 700 українських політичних емігрантів, маючи т. зв. «карту азилу». Справжнє число українських емігрантів є де-що більше, бо в документах деяких українських емігрантів, не зважаючи на їхні протести, національність зазначена російська (це мало місце переважно в деяких «ресових» староствах, з котрих одержували «карти азилу» і деякі котрі емігранти, що нині перебувають в Варшаві). Крім того, деяка кількість українських емігрантів, тісно зв'язаних службою, заробітками і т. ин. з Варшавою, перебуває в її найблизших околицях (як Радосць, Воломш і т. ин.) Таким чином, треба рахувати загальну кількість емігрантської колонії в Варшаві 1000 чоловік.

-- Заходи до утворення укр. православної парафії у Варшаві. Імені православних українських емігрантів, що перебувають у Варшаві та в її околицях нещодавно одвідала митрополита Цюнісія делегація у складі: д-ра С. К. Лукасевича, пані Н. Саліковської і пані В. Веденської. Делегація просила митрополита Цюнісія дозволити організацію укр. православної парафії у Вар-

шаві і допомогти в цій справі укр. емігрантам. Митрополит обіцяв цю справу «обміркувати».

-- Українська книгарня у Варшаві. З ініціативи члена МЦК В. П. Приходька в останні дні виникла справа заснування у Варшаві укр. книгарні, в якій відчувається наві негуча потреба. Книгарня має бути заснована при укр. кооперативі. Мається також на думці разом з книгарнею відчинити і бібліотеку-читальню.

-- Православний богословський факультет у Варшаві. Ще в лютому м. р. відбулося урочисте відкриття Православного Богословського Факультета Варшавського Університету. Але досі на цьому факультеті крім загально освітніх лекцій, читаних польськими професорами, відбувалися спеціальні виклади тільки одного предмету — пастирського богослов'я, яке читав митрополит Цюнісій, декан і куратор Православного Богословського Факультету.

Але в січні ц. р. відбулося призначення ще трьох професорів факультету, які щми днями вже приступають до читання лекцій, а саме: на катедру старо-державно-слов'янської мови призначено проф. І. І. Огієнка (відомий укр. вчений), на катедру патрології прот. Давидовича (росіянин), на катедру моральної богословії М. Арсен'єва (росіянин, лектор Кенігсберзького Університету).

Крім того останніми днями запрошено на катедру церковного права проф. О. Г. Лотоцького, відомого укр. вченого, що нині викладає в укр. Університеті в Чехії.

Запрошення професорів Лотоцького і Огієнка відбулося з ініціативи Укр. Центр. Комітету і Польського Комітету Допомоги Емігрантам з України.

Загальні збори Української Студенської Громади у Варшаві. 21 березня відбулися загальні збори Української Студенської

Громади у Варшаві. На порядок денний було поставлено: прийняття нових членів, звіти з діяльності управи, ревізійної комісії та товариського суду, вибір нової управи, та цілу низку питань організаційного характеру і вільні внески.

На день 21 березня Союз Укр. Студ.-Емігр. у Польщі налічував 79 членів, з того в Варшавській громаді -- 58, в Краківській громаді студентів емігрантів з України -- 12 і краківській громаді майстрів -- 9. Нових членів за зимовий семестр прийнято --- 14.

В біжучому семестрі членам громади було видано допомог: на оплату школи -- 586 зол. пол., іспитів -- 240 зол. 70 гр., інших допомог -- 1161 зол. поль., допомоги на обіді -- 268 зол. 50 гр., позички членам -- 90 зол. і т. д.

Видатки організаційно-адміністративні вносили -- 208 зол. 51 гр. Видатки культурно-суспільного відділу -- 431 зол. 80 гр., в тому числі на передплату газет і журналів -- 53 зол.

Допомоги від Союзу Укр. Ст. Емігр. в Польщі Громада одержала -- 2114 зол. поль.; членські внески громади дали -- 120 зол., від членів громади поступило на організаційно-адміністративні потреби управи -- 220 зол. 50 гр., виручка від вечірок дала -- 253 зол. 77 гр. і 3 дол. амер.; бібліотека дала -- 12 зол. Скрабінця Громади і Союзу перебувала під завідуванням члена Громади інж. М. Ермоласва.

В минулому семестрі було продано «Студентського Вістника», організац. Центр. Союзу Укр. Студ., на 78 зол. 50 гр.,

Бібліотека Громади налічує 822 книжки. В минулому семестрі читачів було -- 63, випозичено книжок -- 192. Цінний дар для бібліотеки зложив Г. Драченко -- 72 книжки. Бібліотека упорядкована. На організацію бібліотеки багато часу уділяє її завідувачий М. Мечик.

Культурно-суспільний відділ Громади в минулому семестрі виявив досить значну діяльність. Заложена читальня стало мала 12 періодичних видань. Впроваджені суботні зібрання спричини-

лися до помітного зближення членів між собою. В минулому семестрі було прочитано 8 рефератів. Для гостей дано було весільний баль-концерт, одну вечірку в українському клубі і андрієвські вечірниці (останні для громадян). Гідно одсвятковано п'яту річницю існування Громади. Звернено більшу увагу на освітлення життя Громади в пресі. Працю в культурно-суспільному відділі провадили: С. Чехович, О. Широкова, а потім К. Балає.

Зовнішні зносини Громади з іншими українськими і чужоземними організаціями провадилися в міру можливості під керівництвом С. Кірічка і голови управи М. Лівницького.

Загальні збори, заслухавши справоздання управи та ревізійної комісії, ухвалили, що «констатують, що піднає своєї кадетції, управа перевела величезну працю, що помічається на всіх ділянках життя організації, справоздання затверджують і висловлюють управі подяку за її творчу працю».

В справах організаційних багато часу заняла справа взаємовідношення з т-вом «Молодих Слов'ян».

До нової управи обрано: головою -- М. Лівницького, членами -- С. Кірічка, С. Чеховича, С. Свишевського та п. Волошиню.

До ревізійної комісії ввійшли: П. Мечик, В. Ковальчук, та М. Ермолаєв, а до товариського суду -- Г. Драченко, І. Ардаг'єв і О. Цевна.

В вільних внесках Г. Драченко звернувся до Громади з закликом взяти живішу участь в житті Українського Клубу в Варшаві і спільними зусиллями і співпрацею з українським громадянством створити з нього той культурний осередок, потребу в якому давно відчуває українська колонія в Варшаві.

— Костюмова забава для дітей. В неділю 7 березня в помешканню Українського Клубу «Громада Укр. Жінок-Емігранток» влаштувала вже другу в біжучому році вечірку для дітей. На цей раз було влаштовано костюмову забаву. Слід підкреслити,

що Громада Укр. Жінок Емігра-
ток змістовно і старанно заповнює
програму своїх вечірок, який зви-
чайно буває оригінальним і ці-
кавим. Тому ці дитячі вечірки
проходять з великим успіхом.
Діти належно підготувалися до
цього вечора. Приємно було гли-
нути на веселі дитячі обличчя,
на десятки різноколіорових ко-
стюмів. Дітям дуже до вподоби при-
пали виступи запрошеного на ве-
чірку комедіянта. По заставі від-
булася вечірка для дітей, а після
не менш весело потанцювали до-
рослі.

Нові журнали. В Ка-
ліші в укр. друкарні вже складене
1-те число журналу Воєнно-Исто-
ричного Товариства «За Держав-
ність», що його видає недавно
заснована Видавнича Спілка. -
Там же зараз друкується 2-ге
число «Українського Імуніду»,
яким оновлюється видання цього
журналу, перерване у вересні
1923 року. - На черзі друкування
гумористичного журналу «Юлоч-
ка», що виходив свого часу в Чен-
стохові і тепер поновлюється в
Каліші.

— Шоферські курси
в Українській Ста-
лиці в Каліші. 1 березня
ц. р. відбувся перший випуск слу-
хачів шоферських курсів, органі-
зованих Українським Централь-
ним Комітетом для б. воєнів
Української Армії в Українській
станції при м. Каліші. На іспити
прибула спеціальна урядова поль-
ська комісія від лодзинського вое-
водства. Іспити були дуже суворі.
Але, не зважаючи на те, майже
всі допущені до іспитів склали їх
блещуче. Всього приступило до
іспитів 15 чоловік (б. старшини
Української Армії); з них не
склав іспиту лише один; дванад-
цять склали іспити «цілком задо-
вольняюче» й два - «задовольняю-
че». Всього чотирнадцять чоловік,
що склали іспити, одержали право
їзди на автомобілях по всій Польщі
і вже працюють, яко шофери.

— Радіотелефон в
Українській станції
при м. Каліші. Цими дня-
ми в Українській Станції при м.
Каліші улаштовано радіотелефон
і тепер відбувається періодичне
слухання радіоконцертів мешкан-
цями нашої станції.

ЗМІСТ.

Париж, педіли, 4-го квітня 1926 року - ст. 1. М. Славинський
Український монархізм. - ст. 3. Леонід Волохів. ЦЕГНС - ст. 8.
І. М. З життя Волині - ст. 10. Р. Український Республікансько-Демокра-
тичний Клуб у Празі - ст. 13. І. Діпловецький. Ліст з Варшави -
ст. 17. А. З Паризького життя - ст. 22. Хроніка. З Великої України
- ст. 24. Кіно на Україні - ст. 25. Ліст з України - ст. 26. В Чехосло-
вачині - ст. 26. В Польщі - ст. 28.

Новинка.

П. СУЛЯТИЦЬКИЙ. Нариси з історії революції на Кубані.

З портретами й картою. Березень 1917 — квітень 1918.

Т. І, Прага. 1926 р. Ціна 35 франків. Набувати можна в книг. «Трибуна».

В імені організаторів Свята пам'яті Т. Шевченка 21 березня в залі
Aduar — Генеральної Ради Укр. Емігр. Орган. у Франції та Укр. Громади
в Парижі, — приношу щиро подяку всім учасникам його концертної части-
ни, а саме: пані С. Вербицькій, кн. І. Орбеліяні, п. Гончарову і Україн-
ському Національному Хорові під славним проводом маестро п. Кириченка.

ІІ. КОСЕНЬО,

Головний Розпорядчик.

У К Р А І Н С Ъ К А К Н И Г А Р Н Я .

едина у Франції.

«Тризуб» («Le Trident»), 19, Rue des Gobelins, Paris 13-е Поштова
адреса: Boîte postale №15, Paris XIII.

має на складі такі книжки:

	Ціна примірника, у фр. з пересил.
1. Tyszkiewicz. Documents historiques.	30.00
2. Carte historique de l'Ukraine	11.00
3. Stebnitzky. L'Ukraine et les Ukrainiens.	7.50
4. Tyszkewicz. La litterature Ukrainienne	18.50
5. Гарик-Масарин	22.00
6. Карта України (стипла)	2.00
7. Літературно-Науковий Вістник заберець	7.00
8. «Сурма» збірник пісень	11.50
9. Капустянський. Похід укр. Армії на Київ, Одесу. кн. III	11.50
10. Дорошенко. Спомини. т.т. I-IV	29.40
11. Провідник по Львову	11.50
12. Королів-Старий. Чмелик.	40.00
13. Королів. Симон Петлюра (по французьки)	3.50
14. Наш звіринець (для дітей)	4.00
15. Королів Старий. Нечиста сила (для дітей)	4.00
16. Королів Старий. Батьківний світ (для дітей)	4.00
17. Дитячі пісеньки: Чарівний камінець	2.50
Пісню Свято	2.25
Нідездень	2.25
Зустріч	2.25
Русалка-Кабана	2.25
18. Наслідуюча Христа	8.30
19. Ноти для роялю:	
Молюшко, Козак	4.50
Лисенко. Засвітали позаченьки	4.50
Міквинський. Загувала та сива зозуля	4.50
Заремба. Сонце пізенько	4.50
20. Ноти для співу:	
«Ще не вмерла Україна»	3.00
Гант св. Георгію.	2.50
Ой видить Бог	2.50
За городом качки	02.50
Ой рано кури зайшли	2.50
Хор бранців.	2.50
Загувала та сива зозуля	3.50
Гріг. Пізнання краю	2.50
21. Листівки:	
Київ (сюжети Києва)	0.50
Портрет С. В. Петлюри	0.50
річки	0.50
22. Візирі для вишивок.	7.00

К Р І М Т О Г О Є Н А С К Л А Д І Т А К І К Н И Ж К И :

Олесь. Вірші. кн. I і V.
Ете. Фауст.
В. Винниченко. Твори.
Грушевський. Коротка історія України.
Крип'якевич. Коротка історія України.
Білецький. Історія укр. літератури
Рудницький. Початкова географія України

Ковалевський. Історія Греції та Риму.
 Грім. Казки.
 Гауф. Казки.
 Бехштейн. Казки.
 Гітлінг. Брати Моулі.
 Кащенко. Історичні оповідання.
 Чайківський. Історичні оповідання.

Ціни на ці видання будуть подані додатково.

«ТРИЗУБ»

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва виходить по-неділі в Парижі під загальною редакцією Влечслава Прокоповича.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА З ПЕРШОГО КВІТНЯ:

	на місяць	на три місяці
у Франції	12 фр.	36 фр.
у Чехословаччині	20 корон	60 корон.
у Польщі	4 злоті	12 злотих
у Румунії	120 леїв	360 леїв
у Німеччині	1 рей.мар.	12 р. мар.
у Сполучених Штатах Пів. Америки	1 доляр	3 доляри
у Канаді	1 доляр	3 доляри

Ціна окремого числа: у Франції - 3 фр., у Чехословаччині - 5 корон, у Польщі - 1 злотий, у Румунії - 30 леїв, у Німеччині - 1 рейтенмарка, у Сполучених Штатах Північної Америки - 25 центів, у Канаді - 25 центів

Журнал набувати можна в П а р и ж і: в книгарні В. Поволоцького
 13 rue Bonaparte, Paris VI.

Крім того журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В сполучених державах Півн. Америки - V. Kedrovsky, 30 E. 7-th Street, New-York City. 2) В Канаді - W. Sikewitch, 512 Banner-man av. Winnipeg; Man. 3) В Румунії - Dum. Herodot, Strada Delea Veche, 7. Bucarest. 4) В Чехословаччині - П р а г а; F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa Krotocivil. П о д є б р а д и - Dr. Modest Levicky, Bouckova, 225, Podebrady. 5) В Польщі - W. Prychodko, ul. Długa, 29, Hotel Polski, 9. W a r s z a w a.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub), Boîte post. №15. Paris XIII.

Адміністратор: Л. КОСЕНКО.

- Le Gérant: M-me Jeanne de Carvalho Gerzain.

Чергове число «Тризуба», з огляду на Великодні свята, вийде
 вь неділю 18 квітня,